

Саме у суспільствах доби модерну формується концепція елітаризму, яка наголошує на провідній ролі еліт у визначенні фундаментальних основ державотворення, державного курсу та державної політики.

Таким чином, одним із актуальних завдань діяльності політичних еліт у сучасних умовах виступає пошук та реалізація оптимальної моделі державності. Це передбачає трансформацію усіх сфер суспільного життя, демократичну організацію політичної взаємодії як всередині елітних груп, так і між елітами та суспільством.

Костинюк О.В.

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ВПЛИВОВИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ

Поведінка в суспільно-політичному житті, ставлення до політичної системи, політичного режиму, органів влади, політичних лідерів до різноманітних політичних процесів, явищ і подій визначає політичну свідомість особистості, соціальної спільності людей. Слід зазначити, що політична свідомість передусім зумовлена соціокультурними факторами, насамперед, політичною культурою. Політична культура повинна бути одним із основних об'єктів вивчення політологічної науки, адже вона фіксує ті елементи і процеси політичної сфери суспільства, які спричиняють її відтворення і функціонування на якісно новому рівні.

Політичне життя має власні, лише йому притаманні особливості, ознаки, характеристики, без аналізу і врахування яких політична діяльність ніколи не дасть очікуваних результатів, що й визначає актуальність дослідження ролі політичної культури в політичній системі суспільства, її вплив на політичні процеси.

Питання ролі політичної культури у суспільно-політичному процесі свого часу було предметом особливої уваги Аристотеля, Платона, Г. Алмонда, С. Верба, Н. Макіавеллі, К. Мангейма, К. Маркса, Ш. Монтеск'є, Т. Парсонса, Р. Такера.

Як наукова категорія «політична культура» стала систематично використовуватись у 50-тих роках ХХ ст. виникненню терміну «політична культура» передувало поняття «національний характер», що трактувалось

як комплекс моральних, культурних та інших уявлень про політичні процеси, що притаманних окремій нації, закріплених в її національній культурі і традиціях. В 60-70 роках XX ст такі відомі політологи, як С. Верба, Г. Алмонд, Т. Парсонс, Р. Такер та інші пов'язують сутність політичної культури з традиціями, історичною пам'яттю, мотиваціями, цінностями, символами тощо [2, с. 113].

Існує декілька основних підходів до визначення поняття «політична культура», зокрема:

- по-перше, її сприймають як систему цінностей соціуму та його громадян та систему політичних інститутів і відповідних способів колективної та індивідуальної політичної діяльності;
- по-друге, політична культура є процесом формування та реалізації певних спроможностей таких соціальних суб'єктів, як класи, групи, особистості у процесі їх суспільно-політичної діяльності;
- по-третє, політична культура трактується як об'єктивне відображення процесу протиборства групових інтересів, політичних принципів і гасел, які проголошуються політичними партіями, окремими політиками, державою [4, с. 243].

С. Верба виокремлює три типи політичної культури: патріархальна, підданська та активістська. Патріархальна характеризується відсутністю інтересу до політичного життя, розподілу і чіткого визначення політичних ролей у суспільстві. Підданська пов'язана з досить сильною орієнтацією на політичну систему, її діяльність та функціонування. Активістська політична культура характеризується помітним інтересом громадян до діяльності держави, різних суб'єктів політичного процесу, їх високою громадсько-політичною активністю [1, с. 160].

Власне, можна виокремити два основних підходи до визначення змісту поняття політична культура, які проте часто становлять одне ціле. Згідно з першим підходом її розглядають як сукупність (систему певних політичних знань, тез (положень), духовних цінностей, принципів і способів політичної діяльності, політичного досвіду і традицій, а також відповідних політичних інститутів. Відповідно до другого підходу у політичній культурі вбачають процес, спосіб, конкретні форми реалізації сутнісних можливостей людини, її знань суспільно-політичних утверджень. За структурою політична культура є поєднанням політичної свідомості та політичних знань, які, у свою чергу, мають власну структуру та особливості [там само].

Політична культура має такі основні аспекти, що обумовлюють і характеризують її:

- загальні знання, зокрема, обізнаність з політикою, фактами, інтерес до них, зацікавленість в них;
- оцінювання певних політичних явищ, оцінні судження стосовно того, як має здійснюватися (функціонувати, існувати) влада;
- емоційна сторона певних політичних позицій (наприклад, патріотизм, любов до батьківщини);
- визнання у певному суспільстві належних зразків політичної поведінки, що визначають, як можна або не слід діяти [4, с. 250].

Політична культура є суттєвою і важливою підсистемою у глобальній культурі загалом. Вона тісно пов'язана з усіма її складовими – економічною, релігійною, правовою, організаційною та іншими культурами. Політична культура впродовж певного історичного періоду впливала на видозміну політичної системи. А отже рівень розвитку політичної культури нерозривно пов'язаний з рівнем розвитку суспільства, ці дві складові перебувають у взаємному зв'язку та взаємодії.

Помітними характеристиками політичної культури є її динамічність, поліфункціональність, різнорівненість.

У житті суспільства політична культура виконує декілька важливих функцій:

- ідентифікаційну (полягає у тлумаченні потреб людини з огляду на її групову (соціальну, етнічну, конфесійну) належність та відповідну участь в обстоюванні інтересів цієї спільноти);
- орієнтаційну (характеризує прагнення людини до змістовного відображення політичних подій і явищ при реалізації прав і свобод у конкретній соціальній та політичній системі);
- виховну (сприяючи інтелектуальному розвитку людини, політична культура формує стійкий інтерес і зацікавленість і суспільно корисній, суспільно-політичній роботі. Такий інтерес є найактивнішою спонукою підвищення політичної активності людини);
- регулюючу (проявляється у прямому чи опосередкованому впливі на поведінку людини, в організації та оцінюванні існуючих суб'єктів політики, політичного процесу і прийнятті певних рішень);
- комунікативну (завдяки політичній культурі напрацьовані у суспільстві досвід і традиції передаються від покоління до покоління);
- інтегруючу (за будь-яких обставин і умов є базисною основою суспільства, його політичної системи, сприяє консолідації громадян,

політичних сил, створюючи у такий спосіб засади для підтримки існуючого політичного режиму, системи влади);

- соціалізації (сприяє відповідному засвоєнню норм – регуляторів суспільно-політичного життя. Йдеться про правові, соціальні та психічні норми політичної поведінки, про системи цінностей політичної культури, властиві конкретному суспільству [2, с. 119].

Нині принципового значення забуває проблема особливостей формування політичної культури громадян з урахуванням їхньої ментальності. Особливо це стосується національних держав із складною і суперечливою історією, держав, де домінує один, корінний етнос. Тобто політична культура є цілком конкретним явищем для окремо взятого соціуму, нації, народу. Відомо, наприклад, що невід’ємною складовою політичної культури є сформовані багатьма поколіннями окремого народу політичні традиції, норми політичних відносин і практики, ідеї, переконання, які й регулюють взаємостосунки між різними суб’єктами політичного процесу. Усталеність й стійкість цим особливостям надають соціально-економічні, суспільно-історичні, національно-культурні та інші чинники, які зумовлюють життя конкретного етносу. Саме завдяки вище зазначеному політична культура має своєрідну природу. З одного боку, вона комунікаційна, з другого – символічна. В даному випадку йдеться про визначальну роль у політичній культурі менталітету нації, що утворила власну державу. Наприклад, ментальність українців має декілька системотворчих однак: інтровертність у сприйнятті навколишнього світу, тобто зосередженість на подіях і проблемах внутрішнього, особисто-індивідуального світу; кордоцентричність, яка проявляється в сентиментальності, емпатії, в яскраво вираженій любові до природи, культуротворчості й естетизмі життя. Окрім перелічених особливостей, українцям притаманні анархічний індивідуалізм, перевага чуттєвого над волею та інтелектом. Тому природно, що як народів українцям властиві такі риси політичної культури: демократизм, волелюбність, толерантність, миролюбність, а водночас і схильність до анархізму, бунтів і розбрату, намагання поставити особистісні інтереси над загальнодержавними [3, с. 50].

Отже, культура завжди виступає як характеристика людини, як міра її духовного, морального, професійного розвитку. Тому аналіз політичної культури на рівні особистості має спрямовуватись на аналіз самої діяльності, на з’ясування того моменту, як і на скільки ця діяльність відповідає тим ідеям і відносинам, нормам і принципам, тим цінностям і

ідеалам, що вироблені суспільством, класом, до якого належить особистість.

Література

1. Бондарчук Е. И. Основы психологии / Е. И. Бондарчук – К.: НИСД, 1999. – 368 с.
2. Головатий М. Ф. Людина і політика / М. Ф. Головатий – К.: МАУП, 2012. – 351 с.
3. Головатий М. Ф. Політична психологія / М. Ф. Головатий – К.: МАУП, 2001. – 121 с.
4. Політологічний енциклопедичний словник: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К.: Генеза, 1997. – 465 с.

Кройтор А.В.

Національний університет «Одеська юридична академія»

ПАРТІЙНІ ЕЛІТИ – АВАНГАРД ПОЛІТИЧНОГО КЛАСУ

Діяльність політичних партій, взаємний вплив партійних еліт та політичного класу й аналіз взаємодії у чотирикутнику «політичний клас – держава – політичні партії – суспільство» досліджувався у роботах зарубіжних та вітчизняних авторів Є. Афоніна, В. Бебика, Ю. Габермаса, М. Головатого, М. Дюверже, А. Романюка, М. Рябчука, Дж. Сарторі, Дж. Елстера, К. Оффе, Х. Лінца, С. Мейнверінга, Ю. Шведа, Ю. Якіменка, Д. Яковлева та ін.

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що політичні партії виступають специфічним механізмом створення та існування частини політичного класу, який поєднує владу та управління (виступає авангардом політичного класу), відтворюючи певну модель управління та консолідуючись на базі політичної групи, чії представники перемагають на виборах (парламентських або президентських).

У процесі політичних трансформацій в Україні набув масштабності процес формування та реформування особливого типу авангарду панівного класу – «партії влади». Цей процес активізується під час виборчих кампаній, або відразу після їх закінчення. У країні відбувається